

УДК 342.9

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Оксана ТОПЧІЙ,
кандидат педагогічних наук

АНОТАЦІЯ

Актуальність проблеми забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх зумовлює необхідність вивчення зарубіжного досвіду діяльності у цьому напрямі. Автор статті зосереджує увагу на сфері науки, освіти і культури, демонструючи на реальних прикладах потенціальні можливості втілення у практику тих напрацювань, які виправдали себе в інших державах.

Ключові слова: інформаційна безпека неповнолітніх, напрями експертних досліджень, адміністрування освіти, діяльність бібліотек, практичне право.

FOREIGN EXPERIENCE OF ENSURING INFORMATION SAFETY OF MINORS

Oksana TOPCHII,
Candidate of Pedagogical Sciences

SUMMARY

The urgency of the problem of ensuring the information security of minors necessitates the study of foreign experience in this area. The author of the article focuses on the field of science, education and culture, demonstrating, on real examples, the potential opportunities to translate into practice the work that has proved to be true in other countries.

Key words: information safety of minors, areas of expert research, education administration, library activities, practical law.

Загальна постановка проблеми. Глобалізаційні процеси у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти, широкий розвиток та поширення інформаційно-комунікативних технологій змінили масштаб завдань, що постали перед кожною державою, виконання яких можливе лише за умови міжнародного співробітництва або адаптації досвіду інших країн. Однією з таких сфер стало забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх (ІБН). У зв'язку з цим виникає потреба наукового огляду наявних у світовій практиці підходів урегулювання проблемних питань та вироблення рекомендацій щодо застосування прийнятих для України положень на практиці.

Аналіз публікацій. У поле зору українських учених потрапляють різні аспекти міжнародної діяльності в інформаційній сфері. Так, А.В. Пазюк у дисертації на здобуття вченого ступеня доктора юридичних наук висвітлив теоретичні і практичні аспекти міжнародно-правового регулювання інформаційної сфери [1]. На рівні дисертаційних досліджень на здобуття вченого ступеня кандидата юридичних наук С.В. Грицаком вивчалася адаптація інформаційного законодавства України до норм Європейського Союзу [2]; К.С. Шахбазяном – міжнародно-правові основи регулювання відносин у мережі Інтернет [3]. Серед дослідників досвіду інших країн у сфері інформаційної та кібернетичної безпеки та можливостей його адаптації до українських реалій – А.В. Войцехівський [4], І.М. Забара [5], О.О. Йона, Н.Ф. Казакова [6], К.С. Мельник [7], В.Г. Пилипчук [8], В.В. Ткаченко [9]. Велике значення в узагальненні зарубіжного досвіду щодо захисту суспільної моралі як складника інформаційної безпеки відіграє публікація за авторством В.В. Костицького і Т.Г. Грицай [10].

Грунтовний опис політики розвитку інформаційного суспільства у майже двадцяти державах представлений у монографії за авторством В.А. Ліпкана, І.М. Сопілко, В.О. Кір'яна [11], а також у навчальному посібнику «Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції» [12].

Окрему категорію наукових досліджень склали роботи, в яких аналізується дія міжнародно-правових актів щодо захисту прав дитини в інформаційному просторі та досвід їх застосування іншими країнами. В цьому плані особливо слід виділити дослідження О.В. Веденєвої [13], В.В. Куницького [14], О.М. Лисенко [15], А.М. Новицького та Н.Б. Новицької [16].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений нами аналіз публікацій засвідчив, що основна увага дослідників здебільшого зосереджена на текстах законодавчих та підзаконних актів закордонних держав та розробці можливостей імплементації окремих положень цих актів до української законодавчої бази. При цьому сам механізм реалізації закріплених у них норм залишається не досить висвітленим. У зв'язку з цим виникає потреба дослідити ключові тенденції, які відображають, у який спосіб у демократичних державах зі значним досвідом врегулювання інформаційних правовідносин відбувається забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх на практиці, що і визначає мету статті.

Виклад основного матеріалу. Питання щодо забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх є складним, багатоаспектним і динамічним. З одного боку, транснаціональний характер проблеми детермінує об'єднання зусиль різних держав у цьому напрямі. З іншого – комплекс специфічних чинників, притаманних власне сучасній українській дійсності (зокрема, перегляд концептуальних засад державної інформаційної політики у зв'язку з активізацією гібридних війн, активізація нормопроєктування в галузі інформаційної безпеки тощо), зумовлюють винаходити свій шлях, який у разі творчого застосування досвіду інших країн відповідав специфіці реалій України.

Оскільки різні аспекти міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин, включаючи захист дітей від негативного інформаційного впливу, досить плідно вивчалися у наукових працях, перелічених в аналізі публі-

кацій, ми вирішили зосередити свою увагу на тих аспектах досвіду інших країн, які відображають провідні тенденції організаційно-правової практики й адміністрування, але до цього часу не потрапляли в поле зору вітчизняних учених.

Спрямування наукової та науково-технічної діяльності на вирішення актуальних питань захисту неповнолітніх в інформаційній сфері.

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 р. (у редакції від 07.03.2018) у п. 1.5 ст. 45 «Цілі та напрями державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності» передбачає однією з цілей «зміцнення національної безпеки на основі використання наукових та науково-технічних досягнень» [17].

Підвищенню ефективності діяльності у цьому напрямі сприятиме трансформація концепції щодо розуміння того, які саме наукові праці сприяють розробці проблем національної безпеки та інформаційної безпеки зокрема. Традиційно йдеться про гуманітарні (правові, політологічні, соціологічні, психологічні) і технічні дослідження за зазначеною тематикою. Вони також доволі широко представлені на науковій ниві, зокрема європейській. Особливо в цьому плані відзначаються праці науковців Великобританії [18–21]. На сучасному етапі в умовах актуалізації крос-наукових і трансдисциплінарних досліджень настав час розширити усталені горизонти й включити до переліку важливих для забезпечення ІБН напрацювання з прикладних наук, зокрема прикладної лінгвістики, криміналістичних експертиз тощо.

Наприклад, аналіз англomовних публікацій у закордонних наукових виданнях виявив, що зараз значною мірою активізувалися дослідження, спрямовані на атрибуцію текстів, що у майбутньому дає змогу встановити гендерні, вікові, демографічні, психологічні ознаки дієздатних правопорушників, здебільшого з наявністю девіацій (наприклад, педофілії), які мають на меті розбещення неповнолітніх через фальсифікацію особистих даних у соціальних мережах, месенджерах на мобільних пристроях тощо. [22–26]. Також це важливо для превенції злочинів у сфері торгівлі людьми, поширення дитячої порнографії, пошуку зниклих дітей.

Увага зарубіжних науковців також зосереджена на конкретних проявах так званої «мови ненависті» як прояву дитячої агресії, формулюванні на рівні мовлення висновків щодо дискримінаційних висловлювань за ознаками статі чи національної належності, що у майбутньому створює підстави для розгляду справ слідчими або судовими органами і притягнення винних до юридичної відповідальності [27].

Це не означає, що в Україні не проводяться подібні дослідження, які мають безпосередній вихід на конкретні справи. Так, Т.В. Будко вказує, що у практиці розслідування та судового розгляду справ «широко використовуються лінгвістичні експертні дослідження..., у результаті яких надаються висновки щодо наявності пропаганди війни, насилля, закликів до повалення конституційного ладу, до зміни меж території країни тощо...» [28, с. 309] За спостереженнями автора вказаної статті такого роду експертизи проводяться мовознавцями у вищих навчальних закладах, НДІ відповідного профілю. У зв'язку з чим виникає питання: а чим скеровуються такі фахівці? Чи є на цей час затверджені стандартизовані методики, в тому числі щодо кваліфікації фактів цитування особистості (так званого «булінгу», «тролінгу»), які б давали змогу робити ґрунтовні висновки, що базуються не на внутрішньому переконанні експерта, а на об'єктивних визначних фактах? Якщо йдеться про інформаційну безпеку неповнолітніх, то наскільки береться до уваги молодіжний сленг підлітків як явище субкультури? Якщо враховувати той факт, що у сучасних умовах значно поширилося застосування

невербальних засобів спілкування, які використовують різного роду графічні зображення і символи (іконки, смайлики, меми), що нерідко виступають заміниками тексту, чи береться це до уваги експертів? Питань більше, аніж відповідей на них, проте ставити їх треба для того, щоб з'ясувати перспективи прикладних розвідок, що надалі слугуватимуть справі забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх.

У зарубіжному наукознавстві вже порушується питання, що необхідно розробляти окремі методи для дослідження поведінки, в тому числі комунікативної, дітей [29]. У нас поки це питання перебуває далеко не на провідних місцях у концепціях науковців, не кажучи вже про міждисциплінарний характер подібних досліджень.

Окремим напрямом виступають наукові дослідження, спрямовані на вивчення й вироблення конкретних рекомендацій щодо ролі батьківського контролю у забезпеченні інформаційної безпеки дітей [30–33]. При цьому йдеться не тільки про запровадження на комп'ютерах і мобільних пристроях систем батьківського контролю, а й про відповідальність (зокрема, адміністративну) батьків за гармонійний розвиток їхніх дітей з неприпущенням впливу на них потенційно загрозової інформації.

Загалом принагідно слід зазначити, що в Україні питання батьківського контролю й відповідальності батьків у забезпеченні інформаційної безпеки неповнолітніх перебувають на периферії як наукової, так і нормотворчої думки. У нас увага здебільшого зосереджується на діяльності суб'єктів інформаційних правовідносин, що виконують функції законотворення й правозастосування. Тож вбачаємо суттєвий потенціал підвищення ефективності забезпечення ІБН у розробці й впровадженні окремих напрямів діяльності, пов'язаних із запровадженням відповідальності батьків за неналежне виконання своїх обов'язків у сфері інформаційних правовідносин.

Широка репрезентація навчальних дисциплін, пов'язаних із інформаційною безпекою неповнолітніх, у навчальних планах шкіл та університетів.

Особливістю шкільних програм у США є те, що поряд із загальноосвітніми предметами як навчальна дисципліна дітям, зокрема неповнолітнім, з урахуванням особливостей вікової психології викладається курс особистої безпеки. При цьому йдеться не про абстраговане теоретизування, а про реальні речі. Наприклад, в одній з таких програм [34] на заняттях пропонується обговорення питань щодо проявів фізичного, психологічного, сексуального насильства, дискусія із розглядом ідей щодо виходу з небезпечних ситуацій, формується уявлення про репутаційні ризики для себе і членів своєї родини через необдуману публікацію певних матеріалів у соціальних мережах, про особисту відповідальність неповнолітнього за те, щоб не потрапити у небезпеку («I Can Be Safe. I Can Do Something...» – «Я можу бути у безпеці. Я можу щось зробити»).

На тлі організаційно-правових змін у галузі освіти, в тому числі скасування спеціальності «Інформаційна безпека» і необґрунтованою заміною на спеціальність «Кибербезпека» (шифр 125) у межах напряму «Інформаційні технології» (шифр 10) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 674 від 27.09.2016) [35], у зарубіжних країнах навпаки в закладах освіти ведеться потужна робота щодо запровадження нових навчальних дисциплін і спецкурсів у галузі інформаційної безпеки. З огляду на той факт, що організація навчального процесу у закордонних закладах, на відміну від України, здебільшого базується на дисциплінах вільного вибору студента безвідносно обраної спеціальності здобувачам освіти пропонуються курси, які однаково

можуть обирати як гуманітарії, так і ті, хто навчається на технічних факультетах. Наприклад, технічний університет Делфта (Нідерланди) пропонує для студентів факультетів технології, політики, управління низку курсів, пов'язаних з інформаційною безпекою неповнолітніх, зокрема в аспекті майбутнього фаху [36]. Заодно, запроваджуючи різні види діяльності з неповнолітніми, які заплановані у виді практичних занять студентів зі школярами, старшокласники залучаються і до профорієнтаційної роботи з перспективами навчання у виші. І цей приклад є непоодиноким.

Переконані, що на нинішньому етапі української дійсності навчальні дисципліни, пов'язані із забезпеченням інформаційної безпеки неповнолітніх, мають бути включені до стандартів вищої освіти і запроваджені не тільки для тих, хто навчається за спеціальністю «Кибербезпека», а й для майбутніх правників, учителів, психологів, соціальних педагогів, журналістів, медиків та ін. категорій. Лише за таких умов можна сподіватися на ефективність такого напрямку діяльності.

Інформаційна політика закордонних закладів освіти щодо неповнолітніх.

Захист дітей від негативного інформаційного впливу є однією з прерогатив усіх закладів освіти. Особливо рельєфно це проявляється на прикладі США.

По-перше, загальнообов'язковим для всіх шкіл є Закон про інтернет-захист дітей (Children's Internet Protection Act – скорочено CIPA) [37], яким заклади освіти зобов'язуються використовувати спеціалізовані комп'ютерні програми, «фільтри» для блокування доступу зі шкільного обладнання до потенційно загрозливих сайтів. Системним адміністраторам шкіл надається право відстежувати відвідування сайтів і сторінок школярами з обов'язковим повідомленням адміністрації фактів інформаційних порушень. Користування під час занять власними гаджетами у більшості шкіл заборонено, а відповідальність за доступ здобувача освіти до забороненої інформації покладається на батьків.

По-друге, неповнолітній у низці випадків шкільного адміністрування кваліфікується як особа, що владна нести відповідальність за свої вчинки. На тлі стереотипних уявлень багатьох українців про демократію у США їх здивував би той факт, що у низці шкіл Каліфорнії на початку навчального року кожен старшокласник дає розписку про те, що ним усвідомлюється сутність інформаційних правопорушень, що він поінформований, що дозволено, а що не дозволено робити в освітньому середовищі, що він готовий нести покарання, в тому числі за рішенням суду, за порушення шкільних правил і вчинення інформаційних проступків. Передбачено також, що ця розписка додатково завіряється підписами батьків і представника адміністрації школи [38]. Важко уявити, що би сталося у будь-якому вітчизняному закладі освіти, якщо б там спробували запровадити подібний досвід, проте слід знати, що це не тільки існує, а й працює.

По-третє, для персоналу шкіл, який, до речі, ретельно перевіряється під час прийому на роботу, а потім кожні три роки поспіль вивчається на предмет відсутності збочень, висувається ціла низка етичних вимог. Зокрема, не дозволяється виявляти нетолерантне ставлення до учнів за демографічними, соціальними, гендерними ознаками, уникати оціночних суджень, які можуть бути двозначно сприйняті школярами тощо. Є низка обмежень щодо дотиків, заборона фотографування учнів з подальшим розміщенням їхніх світлин у соціальних мережах тощо [39].

Наділення бібліотек функціями цензурування матеріалів в інформаційних ресурсах (зокрема, інтернет-контенту), якими можуть користуватися неповнолітні.

Зазвичай, коли в українських публікаціях розглядаються питання забезпечення інформаційної безпеки дітей,

в тому числі неповнолітніх, логіка дослідження будується на дихотомічній осі «дитина – Інтернет». При цьому бібліотеки як один із суб'єктів інформаційних правовідносин, відповідальних за ІБН, розглядаються вкрай рідко. Можливо, це пов'язано із тим, що доступ до Інтернет замінив відвідування бібліотек, що в умовах повальної гейміфікації та поширення соціальних мереж культура читання серед молоді відійшла на задній план. Разом із тим закордонний досвід наочно демонструє, що бібліотеки відіграють важливу роль у роботі з інформаційними ресурсами, в тому числі у галузі фільтрації інтернет-контенту. Федеральний уряд США, фінансуючи бібліотеки за програмою «E-Rate», потребує від них безумовного дотримання Закону про інтернет-захист дітей. У зв'язку з цим спеціально уповноваженими співробітниками бібліотек блокуються: спам, веб-сайти, що використовують фішинг-програми, в яких випитується особиста або конфіденційна інформація, рекламують неприйнятний для публічного перегляду матеріал, в тому числі еротичного спрямування; спонукають до вчинення правопорушень. На базі бібліотек організовуються культурні заходи для батьків і неповнолітніх дітей із поширенням відомостей щодо використання інформаційних ресурсів в освітніх і виховних цілях, демонстрацією можливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку та самореалізації особистості [40].

Поширення практичного права (Street Law). Останнім часом організатори правової просвіти в Україні відчують реальну допомогу громадських правничих організацій США, де накопичений значний досвід з так званого «Street Law». В умовах нашої держави не наважилися застосовувати дещо дидактичний прямий переклад терміна «вуличне право», а тому замінили його більш нейтральним, назвавши його «практичне право».

У США цей різновид правових знань почав досить активно розвиватися з 70-х років минулого століття, був пов'язаний з поінформованням студентами громадян щодо їхнього права, алгоритмів поведінки, що можуть трапитися прямо на вулиці, наприклад, затримання особи поліцейськими, порушення прав споживача під час продажу неякісних продуктів тощо. Фундаторами справи були студенти університету м. Джорджауна, які почали практикувати зі своїми сокурсниками неправничих факультетів, зі школярами. Ефективними виявилися заняття, побудовані на рольових іграх, на ситуаційних завданнях, квестах. Від тих, хто організовував подібні заходи, потребувалася не тільки обізнаність у нормах права, а й реальні навички проведення таких занять, комунікабельність і навіть артистизм. Поступово діапазон питань став розширюватися і до кола питань, що розглядаються в межах такого правового навчання, стали додаватися проблеми дотримання прав людини і громадянина, в тому числі в інформаційному суспільстві, насильства в сім'ї і в школі, не заборонених законом способів розв'язання конфліктів тощо. За час існування у США Street Law географія вишів та юридичних інститутів значно розширилася. Тепер його викладають як окремий курс із подальшою практикою у понад 40 університетах країни. Досить указати, що один з навчальних посібників у 2015 р. вийшов уже дев'ятим виданням [41]. Найголовніше те, що практика правового просвітництва є проявом громадянськості молоді. Вона має неформальний характер, не потребує нарад, звітування, а може відбуватися за бажанням вдома із молодшими братами і сестрами, сусідськими дітьми, просто на вулиці, у місцях скупчення підлітків.

Студенти у розвитку практичного права проводять у межах університетів конкурси на кращу аніматорську стрічку в контексті поінформовання дітей щодо потенційних ризиків і загроз у мережі Інтернет, розробляють пла-

кати цього ж напрямку, які у майбутньому можуть поширюватися у соціальних мережах, через мобільні пристрої тощо.

Подібна практика не потребує особливих капіталовкладень і повністю може бути застосована в сучасній Україні.

Висновки. Ми розглянули лише окремі приклади, що відображають закордонний досвід забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх. Вони здебільшого охоплюють сферу науки, освіти й культури. Зрозуміло, що ця тема є майже невичерпною, проте дуже корисною з позиції перенесення цього досвіду на українську ниву. Надалі ми плануємо продовжити дослідження організаційно-правових і практичних аспектів діяльності у зазначеній сфері, які без зайвих витрат, громіздких процедур дадуть змогу підняти на новий рівень захист неповнолітніх від негативного інформаційного впливу.

Список використаної літератури:

1. Пазюк А.В. Міжнародно-правове регулювання інформаційної сфери (теоретичні і практичні аспекти : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.11. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 467 с.
2. Грицак С.В. Адаптація інформаційного законодавства України до норм Європейського Союзу : дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 186 с.
3. Шахбазян К.С. Міжнародно-правові основи регулювання відносин у мережі Інтернет : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2009. 19 с.
4. Войціховський А.В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з кіберзлочинністю. *Портал : Національна бібліотека імені В.І. Вернадського*. URL : http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/.../PB-4_26.pdf.
5. Забара І.М. Міжнародно-правове регулювання поширення інформації: теоретичні і практичні аспекти. *Форум права*. 2012. № 4. С. 362–366.
6. Йона О.О., Казакова Н.Ф. Світові тенденції боротьби з кіберзлочинністю. *Вісник східноукраїнського нац. ун-ту ім. Володимира Даля*, 2013. № 15 (264), ч. 1. С. 59–61.
7. Мельник К.С. Правові механізми захисту персональних даних в Європейському Союзі. *Правова інформатика*. № 4 (40), 2013. С. 55–61.
8. Пилипчук В.Г. Проблеми становлення і розвитку інформаційного законодавства в контексті євроінтеграції України / В.Г. Пилипчук, В.М. Брижко. *Інформація і право*. 2011. № 1(1). С. 11–19.
9. Ткаченко В.В. Концептуальні засади адаптації інформаційного законодавства України до міжнародних правових стандартів в умовах розвитку інформаційного суспільства: понятійний апарат. *Правова інформатика*. № 3 (39), 2013. С. 81–90.
10. Костицький В., Грицай Т. Питання правового та інституційного забезпечення захисту суспільної моралі як складника інформаційної безпеки: зарубіжний досвід. *Соціологія права*, 2017. № 1–2. С. 7–12.
11. Ліпкан В.А., Сопілко І.М., Кір'ян В.О. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : моногр. / за заг. ред. В.А. Ліпкана. Київ : ФОП О.С. Ліпкан, 2015. 718 с.
12. Ліпкан В.А., Максименко Ю.Є., Желіховський В.М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2006. 280 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека).
13. Vedenieva O. Regulatory support of children's safety on the Internet: Experience of the European Union. *Юридичний вісник*, 2014. № 3 (32). С. 51–54.
14. Куніцький В.В. Захист неповнолітніх в інформаційному просторі як об'єкт гуманітарної експертизи: український та зарубіжний досвід. Державне управління: теорія та практика. Київ. 2011. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Kunitskiy.pdf>.
15. Лисенко О.М. Міжнародно-правове регулювання прав дитини в кіберпросторі. *Соціологія права*, 2016. № 3 (18). С. 25–30.
16. Новицька Н.Б., Новицький А.М. Міжнародний досвід захисту прав дитини на безпечний інформаційний простір. *Соціологія права*, 2016. № 3 (18). С. 75–68.
17. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. (в редакції від 07.03.2018). *Відомості Верховної Ради України*. 2016, № 3, ст. 25.
18. Hasebrink U., Gözrig A., Haddon L., Kalmus V., Livingstone S. Patterns of risk and safety online: indepth analyses from the EU Kids Online survey of 9- to
19. 16-year-olds and their parents in 25 European countries. *EU Kids Online*, 2011, p. 87.
20. Livingstone Sonia and O'Neill Brian (2014) Children's rights online: challenges, dilemmas and emerging directions. In: van der Hof, Simone, van den Berg, Bibi and Schermer, Bart, (eds.) *Minding Minors Wandering the Web: Regulating Online Child Safety*. Information technology and law series (24). Springer with T. M. C. Asser Press, The Hague, The Netherlands, pp. 19–38. ISBN 9789462650046
21. Livingstone S., Haddon L., Gözrig A. and Ólafsson K. Risks and safety on the Internet: The perspective of European children. *EU Kids Online*, 2011.
22. Ammari T., Kumar P., Lampe C. and Schoenebeck S. Managing Children's Online Identities. In *Proc. CHI 2015*. (2015), p. 1895–1904.
23. Carrington P.J. Models and Methods in Social Network Analysis / P.J. Carrington, J. Scott, S. Wasserman. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 344 p.
24. Cathy Zhang and Pengyu Zhang. Predicting gender from blog posts. Technical report, University of Massachusetts Amherst, USA, 2010. 57 p.
25. David Bamman, Jacob Eisenstein, and Tyler Schnoebelen. Gender identity and lexical variation in social media. *Journal of Sociolinguistics*, 2014, № 18(2), p. 135–160.
26. Janneke Van de Loo, Guy De Pauw, Walter Daelemans. Text-Based Age and Gender Prediction for Online Safety Monitoring. *International Journal of Cyber-Safety and Digital Forensics*, 2016. Volume 5, Issue 1. P.46–60.
27. John D. Burger, John Henderson, George Kim, and Guido Zarrella. Discriminating gender on Twitter. In David Yarowsky and Timothy Baldwin and Anna Korhonen and Karen Livescu and Steven Bethard, editors, *Proceedings of the Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*, EMNLP 11, pages 1301–1309, Stroudsburg, USA, 2011. Association for Computational Linguistics.
28. Будко Т.В. Судово-лінгвістична і несудова (наукова) лінгвістична експертизи (теоретико-правові аспекти). *Криміналістика і судова експертиза*, 2016. Вип. 61. С. 306–318.
29. Barker J., and Weller S. (2003). 'Is it fun?' Developing children-centred research methods. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 23 (1), p. 33–58.
30. Ammari T. and Schoenebeck S. Understanding and Supporting Fathers and Fatherhood on Social Media Sites. In *Proc. CHI 2015*, p. 1905–1914.
31. Boyd d. and Hargittai E. Connected and concerned: Variation in parents' online safety concerns. *Policy Internet*, 5, 3 (2013), p. 245–269.
32. Edgington S.M. The Parent's Guide to Texting, Facebook, and Social Media: Understanding the Benefits and Dangers of Parenting in a Digital World. Brown Books Publishing Group, 2011.
33. Magkos E., Kleisiari E., Chaniias P. And Giannakouris-Salalidis, V. Parental Control and Children's Internet Safety: The Good, the Bad and the Ugly. In *Proc. ICIL 2014*, p. 18.

34. Personal Safety Curriculum For Children and Youth. A Component of the Safe Environment Education Program. URL: <https://diocesetucson.org/Our%20Call%20to%20Protect/Personal%20Safety%20Curriculum.pdf>.

35. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 674 від 27.09.2016). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>.

36. TUDelft. Education Programmes. Minor. URL: <https://www.tudelft.nl/en/tpm/education/minors/safety-safety-justice-ld/>.

37. Children's Internet Protection Act (1999–2000). URL: <https://www.congress.gov/bill/106th-congress/house-bill/4600>.

38. Comprehensive School Safety Plan SB 187 Compliance Document. URL: <https://1.cdn.edl.io/1xNdnboxZE3zDzAuzBp73gEZPvn5sFfBTilU3oNPfpxBaGV.pdf>.

39. Child Protection Procedures for Schools. URL: <https://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Information/Child-Protection>.

40. Kings County Library. Internet Safety and Minors at the Library. URL: <https://www.kingscountylibrary.org/internet-safety-and-minors-at-the-library-0>.

41. Street Law textbook. Ninth edition, 2015. URL: <http://www.streetlaw.org/en/publications/product/42>.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Топчій Оксана Василівна – кандидат педагогічних наук

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Topchii Oksana Vasylivna – Candidate of Pedagogical Sciences